

О.О. Томілін (Полтавська філія Європейського університету, Україна)
**ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
В ПЕРІОД РИНКОВОГО РЕФОРМУВАННЯ**

У статті проаналізовано стан харчової промисловості Полтавської області. Розглянуто виробництво основних видів промислової продукції в динаміці. Визначено шляхи подолання кризових явищ в окремих галузях харчової промисловості регіону.

Ключові слова: інновації, інвестиції, управління, продовольча безпека, харчова промисловість.

Табл. 1. Літ. 11.

А.А. Томилин (Полтавский филиал Европейского университета, Украина)
**ПИЩЕВАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ ПОЛТАВСКОЙ ОБЛАСТИ
В ПЕРИОД РЫНОЧНОГО РЕФОРМИРОВАНИЯ**

В статье проанализировано состояние пищевой промышленности Полтавской области. Рассмотрено производство основных видов промышленной продукции в динамике. Определены пути преодоления кризисных явлений в некоторых отраслях пищевой промышленности региона.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, управление, продовольственная безопасность, пищевая промышленность.

О.О. Tomilin (Poltava Branch of European University, Ukraine)
**FOOD INDUSTRY OF POLTAVA REGION
IN THE PERIOD OF MARKET REFORMS**

The article analyzes the condition of food industry in Poltava region. The major kinds of production are considered in their dynamics. The ways to overcome the crisis phenomena in certain branches of food industry of the region are determined.

Keywords: innovations; investments; management; food security; food industry.

Постановка проблеми. Харчова промисловість посідає важливе місце в промисловому комплексі України. Вона забезпечує населення харчовими продуктами, значну частину працездатного населення – робочими місцями, робить суттєвий внесок у бюджет країни, сприяє надходженню іноземних інвестицій. Харчова промисловість потребує застосування дієвих заходів з боку держави і самих підприємств, які сприятимуть збереженню продовольчої незалежності, позицій на внутрішньому ринку та використанню нових технологій [11].

Л.В. Дейнеко вважає, що харчова промисловість у будь-якій країні, а тим більше в Україні, яка має надзвичайно сприятливі умови для її ефективного розвитку, є однією з провідних структуроформуючих ланок усієї економіки, промислового й агропромислового комплексів, ефективного функціонування якої є основоположним чинником економічного і соціального зростання, головною умовою забезпечення підвищення життєвого рівня населення [2, 22]. Формування ринкової економіки визначило та зумовило становлення дії ринкових чинників розвитку і розміщення харчової промисловості в Україні як країні з перехідною економікою, які потребують теоретичного, методологічного й методичного узагальнення як наукові засади забезпечення ефективного функціонування цієї провідної галузі народного господарства, промислово-

го й агропромислового комплексу, тобто виникла потреба у розробці науково обґрунтованої моделі розвитку харчової промисловості України в умовах здійснення докорінних ринкових перетворень [2, 22]. Крім того, Л.В. Дейнеко вважає, що харчова промисловість України є стратегічно важливою, оскільки підприємства цієї галузі формують продовольчу безпеку країни, забезпечують населення необхідними продовольчими товарами, витрати на споживання яких складають понад 60% загальних грошових витрат населення [1].

Вирішення продовольчих проблем у регіонах здійснюється суб'єктами господарської діяльності різних галузей господарського комплексу, розташованими в межах їх територій, та таких, що прямо й опосередковано стосуються виробництва і реалізації продуктів харчування [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан харчової промисловості України, чинники і перспективи її розвитку досліджуються такими вченими, як Л.В. Дейнеко [6], Т.Л. Мостенська [5], Г.М. Тарасюк [9] та інші. Однак у цих наукових працях не знайшли достатнього вивчення і вирішення економічні проблеми функціонування харчової промисловості регіонів України у період економічної кризи. Це зумовлює нагальну потребу дослідження зазначеного питання.

Невирішені частини проблеми. Незважаючи на глибину дослідження місця харчової промисловості в структурі регіонального АПК, визначення виробничих зв'язків, особливо у сільському господарстві в період ринкових реформ, потребує більш глибокого вивчення.

Метою дослідження є визначення місця харчової промисловості в структурі агропромислового комплексу Полтавської області, оцінювання і визначення шляхів її розвитку в період ринкового реформування.

Основні результати дослідження. Харчова промисловість є основною переробною ланкою агропромислового комплексу, яка забезпечує переробку сільськогосподарської сировини. Вона тісно пов'язана із сільським господарством. На особливості розміщення центрів харчової промисловості впливають сировинний і споживчий чинники. Сільськогосподарська діяльність нині здійснюється на 2175,7 тис. га сільськогосподарських угідь регіону, з яких 1768,8 тис. га ріллі, що становить 5,4% орної землі в Україні. При цьому на одну особу в Полтавській області припадає 1,18 га орної землі, в Україні — 0,70 га, у Європі цей показник становить у цілому 0,25 га, у т.ч. у Польщі — 0,30 га, Франції — 0,31 га. АПК стає осередком підвищеної економічної активності, зростає його інвестиційна привабливість [3; 7].

У сучасний період ефективне функціонування та інтенсивний розвиток харчової промисловості можливі за таких умов: існування системи стабільного забезпечення продовольчою сировиною як визначального чинника розвитку підприємств; наявності сучасної матеріально-технічної бази підприємств; відносному зростанні платоспроможного попиту споживачів, тобто поєднанні фізичної доступності продуктів харчування з економічною; випуску конкурентоспроможних продуктів харчування, що враховують потреби вітчизняного та зарубіжних продовольчих ринків [10]. Регіональний розвиток харчової промисловості являє собою трансформацію територіальної організації виробництва продуктів харчування, спрямовану на забезпечення задоволення по-

треб населення країни й окремих її регіонів згідно з науково обґрунтованими фізіологічними нормами їх споживання і формування потужного експортного потенціалу продовольчих товарів на основі раціонального використання природно-ресурсного та виробничого потенціалу, переваг територіального поділу праці [2, 9]. Сучасний регіональний розвиток харчової промисловості в Україні не в повній мірі відповідає законам територіальної організації суспільного виробництва, однією з головних вимог яких є досягнення раціонального використання природного, людського, виробничого, науково-технічного й технологічного потенціалів території, що забезпечує отримання значних обсягів виробництва харчових продуктів високої якості [2, 23].

Полтавський регіон має значні можливості для розвитку аграрного сектору, перетворення його у високоефективний сектор економіки. Виробництво основних видів промислової продукції Полтавської області наведено в табл. 1. Як видно з табл. 1, зростання обсягів виробництва олії соняшникової нерафінованої почалося з 2004 року. У 2009 р. підприємствами області вироблено 128,0 тис. т олії, що в 1,6 раза більше, ніж у 2003 році. Зростання обсягів виробництва олії пояснюється двома основними причинами: зростанням виробництва у сільськогосподарській ланці, значними інвестиціям у реконструкцію та введенням в дію нових потужностей підприємств саме олійно-жирової галузі. Підвищення ефективності виробництва цукрової галузі є однією з головних умов забезпечення стабільного розвитку агропромислового розвитку України, стан якого визначає продовольчу безпеку країни, експортного потенціалу інших галузей харчової промисловості. За даними Головного управління статистики у Полтавській області, виробництво цукру білого кристалічного у 2009 р., порівняно з 2003 р., збільшилося на 43,4%, або в 2,3 раза [4].

Таблиця 1. Виробництво основних видів промислової продукції Полтавської області за 2003–2009 роки [7]

Продукція	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Яловичина і телятина, свіжі (парні) чи охолоджені, тис. т	11,8	10,6	10,5	13,3	14,0	10,9	7,2
Свинина свіжа (парна) чи охолоджена, тис. т	10,2	9,4	7,9	12,1	14,2	13,5	10,7
Вироби ковбасні, тис. т	16,4	17,6	20,3	21,8	24,2	26,8	25,8
Олія соняшникова нерафінована, тис. т	78,9	87,1	88,4	126,2	123,9	117,8	128,0
Молоко оброблене рідке, тис. т	25,7	27,7	36,8	31,9	31,5	36,3	38,8
Масло вершкове, тис. т	7,8 ²	6,1	5,3	5,7	5,4	4,8	3,7
Сир свіжий неферментований і сир кисломолочний, тис. т	2,4	2,3	3,0	2,5	2,7	3,1	3,1
Сири жирні, тис. т	22,0	29,6	38,6	38,7	48,8	50,4	49,5
Продукти кисломолочні, тис. т	33,6	34,6	38,9	37,8	38,3	40,3	37,3
Вироби хлібобулочні, тис. т	84,0	83,5	79,6	75,0	72,6	71,5	65,5
Цукор білий кристалічний, тис. т	144,2	187,5	203,9	319,4	261,4	336,2	332,2
Шоколад та інші продукти харчові готові з вмістом какао, в брикетах, пластинах чи плитках, тис. т	14,6	20,1	24,9	26,7	25,1	23,4	19,3
Вироби кондитерські з цукру, включаючи білий шоколад, без вмісту какао, тис. т	68,8	66,6	66,5	60,0	71,8	68,9	73,5

Висновки. Стан і рівень розвитку сільського господарства Полтавської області визначає продовольчу безпеку, суттєво впливає на сталість економіки та

вагомість ролі регіону в Україні. У сільськогосподарському виробництві області сформувалася рослинницька спеціалізація. Тваринництво Полтавської області сформувалось під впливом сприятливих природних та економічних умов для розвитку кормової бази, потреб населення в даній продукції.

Вихід із системної кризи полягає в забезпеченні розвитку пріоритетних галузей національної економіки, насамперед харчової промисловості, яка формує кістяк продовольчого комплексу країни, що, за визначенням фахівців, є складною міжгалузевою економіко-екологічною системою, основними складовими якої на вході є природні ресурси, праця, капітал, технології, а на виході, крім харчових продуктів, — шкідливі викиди та відходи [6].

Шляхи подолання кризових явищ в окремих галузях харчової промисловості Полтавської області такі:

- формування потужної сировинної бази харчової промисловості;
- послідовне вдосконалення структури галузей харчової промисловості в напрямку прискореного розвитку тих галузей харчової промисловості, які мають конкурентні переваги продукції на світовому ринку;
- забезпечення належного рівня фінансування науково-дослідних і проектних організацій харчової галузі для їх ефективного функціонування;
- внутрішнє та зарубіжне інвестування розвитку галузей харчової промисловості;
- активна підтримка вітчизняних товаровиробників харчових продуктів;
- покращення матеріально-технічної бази харчової промисловості Полтавської області.

1. Дейнеко Л., Купчак П. Розвиток стратегічного потенціалу харчової промисловості України // Харчова і переробна промисловість. — 2009. — №6. — С. 5–9.

2. Дейнеко Л.В. Економічні проблеми розвитку харчової промисловості України та її регіонів 2000 року: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.10.01. — К., 2000 // disser.com.ua.

3. Економічне і соціальне становище міст і районів Полтавської області за 2009 рік. Статистичний бюлетень. — Полтава, 2010. — 50 с.

4. Імас Є.В. Теоретико-методологічні основи сучасних досліджень розвитку цукробурякового комплексу в Україні // Економіка АПК. — 2007. — №10. — С. 11–16.

5. Мостенська Т.Л. Показники стану молочної промисловості України // Наукові праці Національного університету харчових технологій. — 2009. — №29. — С. 91–94.

6. Продовольчий комплекс України: стан і перспективи розвитку / Л.В. Дейнеко, А.О. Коваленко, П.І. Коренюк, Е.І. Шелудько; За ред. чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. — К.: Наукова думка, 2007. — 276 с.

7. Статистичний щорічник Полтавської області за 2009 рік / За ред. Т.Л. Бугайченко. — Полтава: Полтавський літератор, 2010. — 415 с.

8. Стратегія розвитку харчової промисловості України та її регіонів (областей) на період до 2015 р. / Л.В. Дейнеко, А.О. Коваленко, Л.В. Страшинська, Е.І. Шелудько; За ред. проф. Л.В. Дейнеко. — К.: РВПС України НАН України, 2004. — 212 с.

9. Тарасюк Г.М. Потенціал підприємств харчової промисловості Житомирської області: основні тенденції і планування розвитку: Монографія. — Житомир: ЖДТУ, 2008. — 277 с.

10. Терещенко В.И. Организация и управление. — М.: Экономика, 1965. — 291 с.

11. Якимчук Т.В. Стан і перспективи розвитку підприємств харчової промисловості України // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — №4. — С. 162–168.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2011.